

سلیمان

حسن رضایی هفتادر

وی پسر داود «پادشاه کتاب مقدس» و وارث تخت پادشاهی او بود. در قرآن سلیمان (Solomon)، عربی آن سلیمان) به عنوان ایفا کننده سه نقش مهم معرفی می گردد. اما، این نقش ها اغلب در داستان قرآن در هم آمیخته می شوند. او فرمانروایی است که علم و سلطنت پدرش را به ارث برد؛ وی پیامبری است که برغم لغزش های گاه و بیگاه در عبادت، از حمایت الهی برخوردار بود؛ به او اطمینان داده شد که مفتخر به دریافت جایگاهی در بهشت گردیده است؛ سلیمان کسی است که از توانایی های مرموز و سحرآمیز گسترده ای برخوردار بود که آنها را به اذن الهی اعمال می کرد.

دستاوردها و زندگی سلیمان در آیات ۷۸-۸۲ سوره انبیاء، ۴۴-۱۵ سوره نمل، ۱۴-۱۰ سوره سبأ و ۴۰-۳۰ سوره ص توصیف می شوند، اما بسیاری از این آیات در قالب سبکی موجز و تلمیح آمیز نگاشته شده که نگارش شروح، تفاسیر و داستانها را موجب گردیده اند. این منابع اغلب، جزئیات متنوعی درباره سلیمان و وابستگان او ارائه می کنند که در قرآن ذکر نشده اند. همچنین تلفیق درخور توجهی از مهارت ها و ویژگی های سلیمان به ارائه تفاسیر نمادین درباره زندگی و دستاوردهای او کمک کرده است.

سلیمان در قرآن

از سلیمان به عنوان فرمانروایی یاد شده که علم و حکمت را در اختیار داشت. وی این خصوصیات را از پدرش داود به ارث برد، اما به او اطمینان داده شد که در خصوصیات مذکور بر پدرش پیشی گرفته است (قرآن ۷۸-۹: ۲۱؛ طبری، تفسیر، ج ۱۷، ص ۴-۵۰؛ همو، تاریخ، ج ۱، ص ۵۷۳؛ ثعلبی، قصص، ص ۹-۲۵۷). مورد دیگری که در آن، پسر از پدر ماهرتر است وقتی است که سلیمان به عنوان یک معمار معرفی می شود. قرآن به بناها و اشیاء گوناگونی اشاره می کند که برای سلیمان ساخته شدند. این بناها و اشیاء شامل: نمازخانه ها (محاریب)، مجسمه ها یا پیکره ها (تماثیل) و ظروف بزرگ (جفان، قرآن ۱۳-۱۲: ۳۴؛ طبری، تفسیر، ج ۲۳، ص ۱-۷۰) هستند. در یک آیه از قصری با کف شیشه ای یاد می شود که سلیمان در آن از ملکه سبا استقبال کرد (قرآن ۲۷: ۴۴؛ طبری، تفسیر، ج ۱۹، ص ۷۰-۱۶۸؛ همو، تاریخ، ج ۱، ص ۵۸۳؛ ثعلبی، قصص، ص ۲۷۱ و ۲۷۵-۶). توصیف بناها و اشیاء ساخته شده برای سلیمان عمدتاً آنها را به عنوان دلیلی بر قدرت سلیمان معرفی می کند که می توانست انسان ها، پرندهگان، جنیان و شیاطین را مجبور کند تا اوامرش را انجام دهند (قرآن ۸۲: ۲۱؛ ۸۰-۳۷: ۳۸؛ طبری، تفسیر،

ج ۱۷، ص ۵۵-۶؛ ج ۲۳، ص ۱۶۰؛ همو، تاریخ، ج ۱، ص ۵۷۵-۷؛ ثعلبی، قصص، ص ۲۶۹-۷۰). گفته می‌شود هم سلیمان و هم داود توانایی برقرار کردن رابطه با پرندگان و حیوانات را داشتند. داود با صدای دل‌نشینش، پرندگان و حیوانات را شیفته خود می‌کرد، اما سلیمان قادر بود به واسطه درک گفتار آنها، رفتارشان را تحت تأثیر قرار دهد؛ به ویژه در قرآن، قدرت سلیمان در ارتباط برقرار کردن با مورچگان و پرندگان، ذکر می‌شود (قرآن ۱۶-۱۸: ۲۷؛ طبری، تفسیر، ج ۱۹، ص ۱۴۱-۲). قدرت سلیمان، در تسلط بر باد و مجبب‌ور کردن آن به بردن او به هر کجایا که می‌خواست، نشانه دیگری از توانایی‌های خاص وی است.

به این توانایی در سه آیه قرآنی متفاوت اشاره

می‌شود که این امر اهمیت آن را به عنوان جنبه‌ای از مقام سلیمان، اثبات می‌کند (قرآن ۸۱: ۲۱، ۱۲: ۳۴، ۳۶: ۳۸؛ طبری، تفسیر، ج ۱۷، ص ۵۵۶؛ ج ۲۳، ص ۶۸-۹ و ۱۶۰-۱؛ همو، تاریخ، ج ۱، ص ۵۷۳-۵؛ ثعلبی، قصص، ص ۱-۲۶۰). توانایی مشابهی در سریع رفتن که معجزه‌وار است به جنیان تحت فرمان سلیمان نسبت داده می‌شود، زیرا آنان قادرند تخت پادشاهی ملکه سبا را مصادره کنند و آن را در یک لحظه برای او بیاورند.

سلیمان در تفسیر قرآن و قصص الأنبياء

مفسران مسلمان حکایاتی را نقل کرده‌اند که خردمندی و تقوای سلیمان را اثبات می‌کند. همچنین آنان از شکوه شاهانه و توانایی‌های سحرآمیز او لذت می‌برند. در باره تخت پادشاهی سلیمان که به طور سحرآمیز به پرواز در می‌آمد، همراهان او از پرندگان، حیوانات، شیاطین، انسانها و رابطه وی با ملکه سبا که در منابع اسلامی با بلقیس یکی دانسته شده، داستانهای وجود دارد؛ این داستانها قدرت تخیل عوام را به خود جلب کرده است. توانایی‌های مادی، معنوی و مرموز سلیمان از او الگویی برای افراد مذهبی و غیر مذهبی ساخته است (Melikian, Royaume-Chirvani). قدرت تحرک سلیمان منجر به آن شد که مفسران مسلمان او را با مناطق گسترده و فرمانروایان دور از بیت المقدس مرتبط بدانند؛ فرمانروایانی که یاد او را در ساختن و تزئین اقامتگاه هایشان زنده کردند (Soucek, Throne; Koch, Jahangir). در سطحی عمومی‌تر، صفات و دستاوردهای سلیمان در داستانها توصیف و در نقاشی‌ها به تصویر کشیده می‌شوند.